

مبانی فقهی

و

حقوقی ورزش

تألیف: دکتر احمد رضا خزائی

عضو هیأت علمی دانشگاه
آزاد اسلامی تهران مرکز

سرشناسه	خزائی، احمد رضا، ۱۳۴۶ -
عنوان و نام پدیدآور	مبانی فقهی و حقوقی ورزش / تألیف احمد رضا خزائی؛ ویرایش محمدحسین شمسایی.
مشخصات نشر	تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	۲۲۸ ص.
شابک	978-964-10-3730-9
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
یادداشت	چاپ قبلی: عصر و نوشته، ۱۳۸۲ (۱۷۵ ص.).
یادداشت	کتابنامه.
موضوع	ورزش (فقه)
موضوع	ورزش -- تاریخ
موضوع	ورزش -- جنبه های مذهبی -- اسلام
موضوع	ورزش -- قوانین و مقررات -- ایران
شناسه افزوده	شمسایی، محمدحسین، ۱۳۴۷ -، ویراستار
شناسه افزوده	دانشگاه آزاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات
رده بندی کنگره	۱۳۹۴ خ ۴ / ۱۹۸/۶ BP
رده بندی دیویی	۷۹۰/۳۹۷
شماره کتابشناسی ملی	۳۰۱۷۴۲۱

عنوان کتاب: مبانی فقهی و حقوقی ورزش

تألیف: دکتر احمد رضا خزائی

چاپ اول: ۱۳۹۴ شمارگان: ۲۰۰۰ جلد

ناشر: سازمان چاپ و انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: سازمان چاپ و انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی

ISBN: 978-964-10-3730-9

شابک: ۹-۳۷۳۰-۱۰-۹۶۴-۹۷۸

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

قیمت: ۱۷۰۰۰۰ ریال

فهرست مطالب

پیشگفتار ۱۳

بخش اول: مفاهیم، اهداف، کارکردها و انواع ورزش

فصل اول: مفاهیم عمومی و پیشینه ورزش / ۱۹

الف - مفاهیم کلی ورزش و تربیت بدنی ۱۹

ب - پیشینه تاریخی ورزش ۲۴

۱- تاریخچه ورزش در جهان ۲۶

۲- تاریخچه ورزش در ایران ۲۸

ج - گروه‌های ورزش ایران پس از اسلام ۳۰

۱- فتيان ۳۰

۲- عیاران ۳۲

۳- شطاران ۳۲

د - برآمدن نهاد ورزشی مدرن ۳۳

فصل دوم: اهمیت، اهداف و انواع ورزش / ۳۶

الف - ارزش تندرستی و ورزیدگی از نظر فقه و سنت ۳۶

ب - اهداف و کارکردهای ورزش ۴۱

۱- اهداف بهداشتی و تندرستی ۴۲

۲- اهداف پرورشی و اخلاقی ۴۷

۳- اهداف روانی و اجتماعی ۴۹

۴- اهداف حرکتی و مهارتی ۵۱

۵- پر کردن اوقات فراقت ۵۱

۶- تأمین نیازهای غریزی ۵۲

- ۷- گریختن از ناتوانی و تنبلی ۵۲
- ۸- تقویت اندام ۵۴
- ۹- جلوگیری از فرسایش بدن ۵۵
- ۱۰- ورزش و سیاست ۵۶
- ۱۱- نشاط و شادابی ۵۶
- ۱۲- انجام بهینه وظایف معنوی و اجتماعی ۵۸
- ۱۳- سلامتی عقل و اندیشه ۵۸
- ۱۴- کاهش فساد و ناهنجاری‌ها ۵۹
- ۱۵- صفا و شادابی جامعه ۵۹
- ۱۶- آمادگی دفاعی در برابر خطر و دشمن ۶۰
- ۱۷- تأثیرات فرهنگی ۶۱
- ۱۸- ارزش اقتصادی ۶۳
- ۱۹- بهبود رفاه اجتماعی ۶۷
- ج - آسیب‌ها و عوارض ورزش ۶۸
- ۱- شهرت طلبی و قهرمان پروری ۶۹
- ۲- بازیچه سودجویان و سلطه‌گران شدن ۷۰
- ۳- مادی‌گری ۷۱
- ۴- زورگویی و قدرت طلبی ۷۲
- ۵- خشونت ۷۳
- د - انواع ورزش ۷۴
- ۱- ورزش‌های فکری ۷۴
- ۲- ورزش‌های جسمی (بدنی یا رزمی) ۷۹
- ه - انواع ورزش به لحاظ حکم شرعی ۸۹
- ۱- ورزش مباح ۸۹
- ۲- ورزش نامشروع یا حرام ۸۹

بخش دوم: بنیادهای نظری و علمی ورزش در اندیشه اسلامی

فصل اول: ورزش از نگاه قرآن و سنت / ۹۳

- الف - ورزش از نگاه قرآن ۹۳
- ۱- توان رزمی طالوت ۹۴
- ۲- توان رزمی حضرت داوود (ع) ۹۵
- ۳- نیرومندی و جوانی حضرت موسی (ع) ۹۷
- ۴- جانشینان توانمند قوم نوح (ع) ۹۹

- ۵- قدرت لایزال الهی منشأ همه قدرت‌ها ۱۰۰
- ۶- تقویت قدرت دفاعی ۱۰۱
- ۷- مسابقه برادران یوسف (ع) ۱۰۲
- ب - ورزش در احادیث و روایات ۱۰۴
- دسته اول - ضرورت رسیدگی به جسم ۱۰۴
- دسته دوم - نهی از ضعف ۱۰۵
- دسته سوم - نهی از تنبلی و کسالت ۱۰۶
- دسته چهارم - توصیه به بعضی ورزش‌ها ۱۰۷
- دسته پنجم - امام علی (ع) و ورزش ۱۱۲
- ج - کاربردها و کارکردهای ورزش در نگاه اسلامی ۱۱۵
- ۱- توان رزمی ۱۱۵
- ۲- نیرومند بودن ۱۱۶
- ۳- تضعیف روحیه دشمن ۱۱۶
- ۴- چابکی، تحرک و مهارت ۱۱۷
- ۵- دوراندیشی در مبارزه ۱۱۸
- ۶- موضع تهاجمی گرفتن ۱۱۸
- ۷- استفاده از اشتباهات حریف ۱۱۸
- ۸- نیزه‌زنی و وزنه‌برداری ۱۱۹
- د - ورزش از دیدگاه اندیشمندان و فقهای اسلامی ۱۱۹
- ۱- ابن سینا ۱۱۹
- ۲- خواجه نصیرالدین طوسی ۱۲۰
- ۳- ابن خلدون ۱۲۰
- ۴- شجاع (نویسنده کتاب انیس الناس) ۱۲۰
- ۵- افلاطون ۱۲۱
- ۶- سقراط ۱۲۱
- ه - توصیه‌ها و دیدگاه‌های فقهای معاصر ۱۲۱
- ۱- امام خمینی (ره) ۱۲۱
- ۲ - آیت‌الله خامنه‌ای (رهبر حکومت اسلامی ایران) ۱۲۲
- ۳ - آیت‌الله سیدعلی سیستانی ۱۲۳
- ۴- آیت‌الله مکارم شیرازی ۱۲۳
- ۵ - آیت‌الله صافی گلپایگانی ۱۲۳

فصل دوم: مبانی فقهی مسابقه / ۱۲۴

۱۲۵	مبحث اول: سبق و رمایه
۱۲۵	الف - ماهیت سبق و رمایه
۱۲۶	ب - اقسام مسابقه
۱۳۰	ج - بررسی مستند سبق و رمایه
۱۳۰	۱- قرآن
۱۳۲	۲- منابع روایی شیعه
۱۳۵	۳- منابع روایی اهل سنت
۱۳۸	د - بررسی حکم مسابقه در امور ورزش و بازی‌ها
۱۳۹	مبحث دوم: جعاله
۱۴۰	الف - مسابقه در قالب جعاله
۱۴۱	ب - جعاله و مسابقات
۱۴۱	مبحث سوم: فهم اجتماعی نص
۱۴۲	۱- جمود یا تحویل مصادیق سبق و رمایه
۱۴۵	۲- نظریه امام خمینی (ره) درباره فهم اجتماعی نصوص
۱۴۸	۳- فهم اجتماعی نصوص و تطبیق آن بر سبق و رمایه
۱۵۲	۴- رابطه سبق و رمایه با سلاح‌های جدید
۱۵۴	مبحث چهارم: فتاوی مراجع
۱۵۴	آیت‌الله سیدعبدالکریم موسوی اردبیلی
۱۵۵	حضرت آیت‌الله شیخ یوسف صانعی
۱۵۶	آیت‌الله محمدتقی بهجت

فصل سوم: ورزش بانوان / ۱۵۷

۱۵۷	الف - تاریخچه ورزش زنان
۱۵۸	ب - دیدگاه‌ها درباره ورزش زنان
۱۶۰	ج - تفاوت‌های زن و مرد
۱۶۲	د - ضرورت اعتدال در ورزش زنان
۱۶۳	ه - پرهیز از انحراف و گناه
۱۶۴	و - توجه به نکات بهداشتی و ایمنی

بخش سوم: مبانی حقوقی ورزش و مسئولیت در ورزش

فصل اول: حقوق ورزشی / ۱۶۷

۱۶۷	الف - تعریف حقوق ورزشی
-----	------------------------

ب - تاریخچه حقوق ورزشی	۱۶۹
ج - اهداف حقوق ورزشی	۱۶۹
د - حقوق ورزشی در اسلام	۱۷۰
ه - حقوق ورزشی در حقوق ایران	۱۷۱
و - جایگاه ورزش در قوانین حقوقی ایران	۱۷۲
ز - حقوق ورزشی در قانون مجازات اسلامی	۱۸۰

فصل دوم: مسئولیت‌های حقوقی ناشی از عملیات ورزشی / ۱۸۱

الف - تعریف و انواع مسئولیت‌های قانونی و مدنی	۱۸۲
ب - جرم کیفری، مدنی و انتظامی	۱۸۵
ج - مسئولیت کیفری در عملیات ورزشی	۱۸۷
د - مجازات‌های قانونی در قبال مجرمین	۱۸۸
ه - اعمالی که در قانون مجازات اسلامی جرم نیست	۱۸۹
و - خصوصیات عملیات ورزشی	۱۹۲
ز - حوادث ورزشی و اشکال آن	۱۹۳
ح - ماهیت و ویژگی‌های خطای ورزشی	۱۹۵
ط - خطاهای پیش‌بینی نشده	۱۹۶
ی - انواع قوانین ورزشی	۱۹۸
ک - مسئولیت‌های عناصر ورزشی	۲۰۳
منابع و مأخذ	۲۲۳

پیشگفتار

واژه ورزش در جهان امروز از ورزشیدگی، چابکی و آمادگی جسمانی به اصطلاحی چندکاره تبدیل شده است؛ چنان که تنها یک رویه آن نشانه ورزشیدگی و چابکی است و در کنار آن کارکردهای اجتماعی - فرهنگی، رویه اقتصادی و جنبه‌های حقوقی را نیز می‌توان دید. پیشینه زندگی انسان بر کره زمین و کنش او در درازنای تاریخ نشان می‌دهد انسان، کنش جداگانه‌ای به نام ورزش نداشته است، ولی از آن هنگام که به گوشت‌خواری روی آورد و شکار جانوران را در پیش گرفت، نیازمند آمادگی و ورزشیدگی شد و برای آن چاره‌اندیشی کرد. رفته‌رفته با پیشرفت سطح زندگی و دستیابی به آگاهی و ابزارها و زمینه‌های گوناگون، به برخی کارها و برنامه‌های تازه روی آورد. زورآزمایی با هم‌نوع برای دستیابی به کالای بهتر و بیشتر، یکی از همان کارها بود. این کنش در فرایند زمانی بلندی، کارکرد تفریحی پیدا کرد تا در روزگار ما به یک ورزش حرفه‌ای تبدیل شد. ورزش‌های دیگری چون نیزه اندازی، دو، پرتاب دیسک و برخی دیگر نیز شاید همین فرایند را طی کرده باشند؛ چنان که وزنه‌برداری، دستاورد نیاز اولیه جابه جایی اشیای سنگین بوده است.

دانش جامعه‌شناسی کلاسیک، جامعه را بر ساخته از چند نهاد می‌دانست: نهاد خانواده، نهاد آموزش و پرورش، نهاد اقتصاد و نهاد سیاست. امروز اما با پیشرفت‌های بزرگ و پیچیدگی‌های ابزارها و روش‌ها، ساختار جامعه را نمی‌توان به چند نهاد نام برده محدود کرد؛ زیرا نهاد حقوق، نهاد اطلاعات، نهاد بهداشت و نهاد ورزش نیز بخشی از ساختار جامعه و جهان جدید به شمار می‌روند که در

فرآیند تحول اجتماعی نوین پدید آمده‌اند. در میان نهادهای نوپدید، ورزش چنان در جامعه جهانی نهادینه شده است که نه تنها به هیچ‌رو نمی‌توان آن را نادیده گرفت که جایگاهی هم‌تراز نهادهای بنیادین یافته است. افزون بر آن ورزش به یک صنعت تبدیل شده است؛ صنعتی که از برخی جهات، نهادهای سیاست و حقوق و اقتصاد را تحت تأثیر قرار داده است. یکی از بزرگ‌ترین کانون‌های تولید کالاهای تجاری و پیرو آن یکی از بزرگ‌ترین بازارهای جهانی، تولید و تجارت کالاهای ورزشی است.

گسترش رشته‌ها و برنامه‌های ورزشی، پیدایش ساختار سازمانی جدیدی در جهان و در هر یک از کشورها را در پی داشته است. همه ورزش‌ها فدراسیون جهانی و داخلی دارند و هر کشوری افزون بر فدراسیون‌های گوناگون، سازمان یا وزارتخانه جداگانه‌ای هم برای سیاست‌گذاری و نظارت کلان بر نهاد ورزش دارد. گسترش رشته‌های ورزشی و نهادهای سازمانی، پیچیدگی برگزاری مسابقه‌ها و روابط گسترده عوامل ورزش، زمینه پیدایی دانشی میان‌رشته‌ای به نام ادبیات ورزشی، فلسفه ورزش، اقتصاد ورزش، اخلاق ورزشی و حقوق ورزشی را فراهم آورده است.

حقوق ورزش اکنون به عنوان یک رشته علمی در دانشگاه‌های بزرگ جهان آموزش داده می‌شود. در کشور ما با آنکه نیاز به این رشته، گسترده و ضروری است، با این حال تنها در اندازه پاسخگویی به نیازهای اولیه و ضروری جامعه ورزشی به آن پرداخته می‌شود. جز یکی - دو ترجمه و چند اثر تألیفی مشابه و چندین مقاله از استادان حقوق، تحقیقات جامع گسترده‌ای در باره آن در حال انجام نیست. این وضعیت نشان می‌دهد جامعه علمی ما به پژوهش‌های نو در این زمینه نیازمند است.

تمایز اصلی یا نقطه امتیاز پژوهشگران ایرانی و کشورهای مسلمان آن است که به دلیل در اختیار داشتن منابع فقهی اسلامی، می‌توانند با بهره‌گیری از ظرفیت‌ها و بنیادهای نظری این دانش، به شکوفایی و ژرفایی حقوق ورزشی کمک شایانی بکنند. این اثر کوشیده است پیش از پرداختن به حقوق ورزش، مبانی فقهی آن را در متون و منابع اسلامی بررسی

کند؛ همچنان که در ذیل مباحث به برخی شبهه‌ها و اشکالات بر فقه اسلامی و فرهنگ مسلمانان در باره ممنوعیت و محدودیت ورزش بانوان پاسخ گفته است. این تحقیق، نگاهی نو به تعریف، جایگاه، کارکردها و نهادهای ورزشی در انداخته و با در نظر داشتن مباحث تاریخی و دینی به مباحث فقه و حقوقی سستی محدود نمانده است.

در نگارش این اثر روشی در پیش گرفته شده تا همچنان که یک منبع علمی - پژوهشی برای استادان و دانشجویان حقوق فراهم می‌آید، برای مردم و خوانندگان عادی نیز قابل استفاده باشد. با این حال از آنجا که تألیف در این زمینه، هنوز گام‌های آغازین خود را بر می‌دارد، این کار خالی از ایراد و اشکال نیست. امید می‌رود استادان و صاحب‌نظران با یادآوری کاستی‌ها به تکمیل و تکامل این رشته، یاری رسانند. بر خود لازم می‌دانم از زحمات ویراستار گرانقدر آقای حسین شمسایی و سرکار خانم فاطمه ولی‌پور از دانشجویان کارشناسی ارشد صمیمانه تشکر نمایم.

احمد رضا خزائی
مهر ۱۳۹۴ خورشیدی